

ICCJ. Dezlegarea unor chestiuni de drept. Încheierea unui acord de mediere poate interveni în tot cursul procesului penal și constituie o cauză care înlătură răspunderea penală

Andrei PAP

Evenimente juridice

RELOADED

În *Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 406 din data de 9 iunie 2015* a fost publicată Decizia nr. 9/2015 privind examinarea sesizării formulate de Curtea de Apel București – Secția I penală, prin Încheierea din 21 ianuarie 2015 pronunțată în *Dosarul nr. 9.018/4/2014* (număr în format vechi 3.969/2014).

I. Titularul și obiectul sesizării

În exercitarea rolului său de interpretare și aplicare unitară a legii, prin noile dispoziții privind asigurarea unei practici unitare prevăzute în capitolul VI secțiunea a doua (art. 475-art. 477¹ din Codul de procedură penală, modificate prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 3/2014 pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru implementarea altor acte normative), Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a fost învestit la data de 8 februarie 2015, prin Încheierea de ședință din data de 21 ianuarie 2015, pronunțată de Curtea de Apel București – Secția I penală în *Dosarul nr. 9.018/4/2014* (număr în format vechi 3.969/2014), pentru a pronunța o hotărâre prealabilă în vederea dezlegării de principiu a următoarelor chestiuni de drept:

- ”1. dacă dispozițiile art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator se interpretează în sensul că medierea este o cauză sui-generis de înlăturare a răspunderii penale sau este o modalitate a împăcării ca și cauză de înlăturare a răspunderii penale reglementată de dispozițiile art. 159 din Codul penal;*
- 2. dacă medierea poate interveni numai până la citirea actului de sesizare potrivit dispozițiilor art. 159 alin. (3) din Codul penal sau poate interveni în tot cursul procesului penal.”*

II. Analiza Înaltei Curți de Casație și Justiție

ÎCCJ – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, examinând sesizarea formulată de Curtea de Apel București – Secția I, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, a reținut următoarele:

1. Recomandarea nr. (99) 19 privind medierea în materie penală adoptată de Comitetul de miniștri în 15 septembrie 1999 în virtutea art. 15.b din Statutul Consiliului Europei a avut la bază poziția statelor membre care tindeau să recurgă la mediere în materie penală, ”ca opțiune flexibilă și cuprinzătoare, axată pe rezolvarea problemei și pe implicarea părților, în completarea sau ca alternativă a procedurii penale tradiționale”.

Această reglementare ce are caracter de recomandare către statele membre conține norme referitoare la principii generale, fundamentul juridic, funcționarea justiției penale în relație cu medierea, funcționarea medierii, instrumentarea cazurilor individuale, rezultatul medierii, evoluția medierii.

Principiile generale statuează că ”1. Medierea în materie penală nu ar trebui să intervină decât dacă părțile își dau acordul în mod liber. Părțile ar trebui, în plus, să aibă posibilitatea de a reveni asupra consimțământului în orice moment pe parcursul medierii. 2. Discuțiile privitoare la mediere sunt confidențiale și nu pot să fie utilizate ulterior, fără acordul părților. 3. Medierea în materie penală ar trebui să fie un serviciu disponibil în mod general. 4. Medierea în materie penală ar trebui să fie posibilă în toate fazele procedurii pe care le parcurge justiția penală. 5.

Serviciile de mediere ar trebui să aibă o autonomie suficientă în cadrul sistemului de justiție penală.”

De asemenea, ca fundament juridic se recomandă la pct. III: ”6. Legislația ar trebui să faciliteze medierea în materie penală. 7. Ar trebui să fie stabilite niște principii directoare privind recurgerea la mediere în materie penală. Principiile ar trebui să se refere la condițiile de trimitere a cauzelor la serviciile de mediere și la instrumentarea cauzelor ulterior medierii.”

Legiuitorul român a reglementat printr-o lege specială medierea și profesia de mediator, respectiv Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 441 din 22 mai 2006, ce a suferit modificări ulterioare.

În conținutul art. 1 alin. (1) din legea mai sus menționată este definită medierea, aceasta reprezentând ”o modalitate de soluționare a conflictelor pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane specializate în calitate de mediator, în condiții de neutralitate, imparțialitate, confidențialitate și având liberul consimțământ al părților”.

În alin. (2) al aceluiași articol a fost statuat un principiu fundamental ce caracterizează medierea, precum și caracteristicile pe care trebuie să le aibă soluția pronunțată de către mediator, și anume ”încrederea pe care părțile o acordă mediatorului, ca persoană aptă să faciliteze negocierile dintre ele și să le sprijine pentru soluționarea conflictului, prin obținerea unei soluții reciproc convenabile, eficiente și durabile”.

În conținutul dispozițiilor lor art. 67 alin. (1) din Legea nr. 192/2006, așa cum a fost modificat prin Legea nr. 255/2013 legiuitorul a prevăzut într-un mod clar, previzibil și predictibil aplicabilitatea medierii, ca modalitate de soluționare a conflictelor pe cale amiabilă, în cauze penale, atât în ceea ce privește latura penală, cât și în ceea ce privește latura civilă, pentru ca în alin. (2) să delimiteze sfera de aplicare a medierii, în latura penală a procesului, în mod exclusiv în cauzele privind infracțiuni pentru care, potrivit legii, retragerea plângerii prealabile sau împăcarea părților înlătură răspunderea penală.

Aceste dispoziții trebuie interpretate sistematic și cu dispozițiile art. 69 și, respectiv, art. 70 din același act normativ special, prima normă conținând un moment temporal în care poate avea loc procedura medierii, și anume ”înaintea începerii procesului penal”, la care se adaugă condiții referitoare la soluționarea conflictului și felul încheierii înțelegerii, caracterizată de art. 56 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 192/2006 prin derogare de la dispozițiile art. 157 alin. (3) din Codul penal, care determină ca fapta să nu atragă răspunderea penală pentru făptuitorul cu privire la care conflictul s-a încheiat prin mediere.

În alin. (2) al art. 69 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator sunt menționate condițiile referitoare la termenul prevăzut de lege pentru introducerea plângerii prealabile, la neîncheierea înțelegerii, potrivit art. 56 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 192/2006.

În conținutul alin. (1) al art. 70 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator sunt arătate condițiile referitoare la momentul temporal în care are loc medierea cu privire la latura penală, care se situează ”după începerea procesului penal”, ceea ce conduce la posibilitatea suspendării urmăririi penale sau, după caz, a judecății, în temeiul prezentării de către părți a contractului de mediere, iar în cel de-al doilea alineat al aceleiași norme se statuează cu privire la durata suspendării.

În dezlegarea primei chestiuni de drept referitoare la natura juridică a încheierii acordului de mediere este relevant a face distincțiile între cauzele care înlătură răspunderea penală în concepția Codului penal, referitoare la retragerea plângerii prealabile și împăcare, cauze ce se exclud, și modul în care este incidentă medierea.

Legiuitorul a reglementat în dispozițiile art. 158 alin. (1) din Codul penal instituția retragerii plângerii prealabile, în conținutul normei delimitându-se temporal momentul până la care aceasta operează, sfera infracțiunilor, precum și consecințele acesteia.

Potrivit Codului penal, punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile de către persoana vătămată în cazul următoarelor infracțiuni: lovirea sau alte violențe prevăzute în art. 193 [în cazul faptei prevăzute în art. 193, săvârșită asupra unui membru de familie, potrivit art. 199 alin. (2) din Codul penal, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare și din oficiu], vătămarea corporală din culpă prevăzută în art. 196 [în cazul faptei prevăzută în art. 196, săvârșită asupra unui membru de familie, potrivit art. 199 alin. (2) din

Codul penal, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare și din oficiu]; amenințarea prevăzută în art. 206, agresiunea sexuală prevăzută în art. 219 alin. (1); hărțuirea sexuală prevăzută în art. 223; violarea de domiciliu prevăzută în art. 224; violarea sediului profesional prevăzută în art. 225; violarea vieții private prevăzută în art. 226 alin. (1) și (2); divulgarea secretului profesional prevăzută în art. 227; furtul săvârșit în condițiile art. 231 alin. (1); abuzul de încredere prevăzut în art. 238; abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor prevăzut în art. 239; bancruta simplă prevăzută în art. 240; bancruta frauduloasă prevăzută în art. 241; gestiunea frauduloasă prevăzută în art. 242; distrugerea prevăzută în art. 253 alin. (1) și (2); tulburarea de posesie prevăzută în art. 256; asistența și reprezentarea neloială prevăzute în art. 284; nerespectarea hotărârilor judecătorești prevăzută în art. 287 alin. (1) lit. d) -g); violarea secretului corespondenței prevăzută în art. 302 alin. (1); abandonul de familie prevăzut în art. 378; nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului prevăzută în art. 379; împiedicarea exercitării libertății religioase prevăzută în art. 381.

Împăcarea, o altă cauză care înlătură răspunderea penală, a fost reglementată de legiuitor în conținutul art. 159 alin. (1) din Codul penal, putând interveni în cazul în care punerea în mișcare a acțiunii penale s-a făcut din oficiu, dacă legea o prevede în mod expres. În alin. (2) al textului de lege menționat sunt arătate efectele împăcării în sensul că înlătură răspunderea penală și stinge acțiunea civilă. Această instituție juridică este incidentă în cazul următoarelor infracțiuni: infracțiunea de furt prevăzută în art. 228 din Codul penal; infracțiunea de furt calificat prevăzută în art. 229 alin. (1) și alin. (2) lit. b) și c) din Codul penal și infracțiunea de furt de folosință prevăzută în art. 230 din Codul penal, în temeiul art. 231 alin. (2) din Codul penal; însușirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor prevăzută în art. 243 din Codul penal; înșelăciunea prevăzută în art. 244 din Codul penal; înșelăciunea privind asigurările prevăzută în art. 245 din Codul penal.

De asemenea, tot în conținutul Codului penal sunt evidențiate și alte incriminări, respectiv aceea de la art. 199 alin. (2) referitoare la violența în familie, infracțiunile de lovire sau alte violențe prevăzute în art. 193 și de vătămare corporală din culpă prevăzută în art. 196, săvârșite asupra unui membru de familie, când acțiunea penală poate fi pusă în mișcare și din oficiu, iar împăcarea înlătură răspunderea penală.

Totodată, în cazul infracțiunilor de lovire sau alte violențe prevăzute în art. 193 din Codul penal și de vătămare corporală din culpă prevăzută în art. 196 din Codul penal, săvârșite asupra unui membru de familie, împăcarea înlătură răspunderea penală numai dacă acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu și nicidecum la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

Din prezentarea celor două cauze distincte de înlăturare a răspunderii penale, respectiv retragerea plângerii prealabile și împăcarea, rezultă că sfera infracțiunilor care intră sub incidența acestor două instituții este diferită, așa încât medierea nu poate fi considerată o modalitate a împăcării, ci este o cauză sui-generis, care înlătură răspunderea penală, reglementată prin Legea nr. 192/2006, și care operează atât cu privire la categoria infracțiunilor pentru care retragerea plângerii prealabile înlătură răspunderea penală, cât și referitor la cealaltă categorie a infracțiunilor, pentru care împăcarea înlătură răspunderea penală.

Un argument asupra naturii acordului de mediere, ca și cauză distinctă de înlăturare a răspunderii penale, este dat de norma de la art. 69 alin. (1) din Legea nr. 192/2006 ce cuprinde procedura de mediere înainte de începerea procesului penal, această ipoteză fiind exclusă în cazul împăcării părților sau subiecților procesuali.

Totodată, în ipoteza în care procedura încheierii unui acord de mediere are loc după începerea procesului penal, mediatorul este ținut prin dispozițiile art. 68 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, referitoare la garanții procesuale, în sensul ca "să fie respectate drepturile fiecărei părți ori subiect procesual la asistență juridică și, dacă este cazul, la serviciile unui interpret", aceste condiții nefiind reglementate în cazul instituției împăcării.

O altă distincție între cele două cauze care înlătură răspunderea penală, respectiv încheierea unui acord de mediere și împăcare, este dată de modul în care se ia act de existența acordului de mediere, care este diferit de cel prin care se ia act de împăcarea părților, distincția fiind reglementată de dispozițiile art. 70 alin. (5) din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator.

În conținutul dispozițiilor Legii nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator legiuitorul folosește noțiunea de "înțelegere", și nu aceea de "împăcare", conferind încheierii acordului de mediere un

caracter distinct, ca modalitate de soluționare amiabilă a conflictului de drept penal, în raport cu cealaltă cauză de înlăturare a răspunderii penale, respectiv împăcarea.

Chiar dacă sensurile celor două noțiuni sunt sinonime în limbajul uzual, legiuitorul le-a conferit distincție juridică prin reglementarea specială a încheierii acordului de mediere în cuprinsul legii mai sus arătate, această concluzie susținându-se și prin conținutul dispozițiilor art. 58 alin. (1) din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, potrivit căroră, atunci când părțile aflate în conflict au ajuns la o înțelegere, se poate redacta un acord scris care va cuprinde toate clauzele consimțite de acestea și care are valoarea unui înscris sub semnătură privată, iar în alin. (2) se stipulează că înțelegerea părților nu trebuie să cuprindă prevederi care aduc atingere legii și ordinii publice.

Pe de altă parte, în conținutul dispozițiilor art. 45-47 din același act normativ, legiuitorul a prevăzut expres elementele contractului de mediere. Altfel spus, încheierea scrisă a acordului de mediere sub forma contractului consacră înțelegerea părților aflate în conflict prin evidențierea tuturor clauzelor consimțite de acestea, ceea ce îi conferă un caracter distinct, autonom – indiferent de terminologia folosită -, în raport cu instituția juridică a împăcării, prevăzută în dispozițiile art. 159 din Codul penal.

De asemenea, un alt argument în sensul celor sus menționate este conferit de art. 16 alin. (1) lit. g) din Codul de procedură penală, care reglementează cazurile care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale, stabilind că acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar când a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată, dacă "a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea, ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii". În aceste dispoziții legiuitorul reglementează încheierea unui acord de mediere în mod diferențiat de retragerea plângerii prealabile și de împăcare, așa încât dobândește caracterul de caz distinct care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale.

Or, cazurile care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale prevăzute în art. 16 alin. (1) lit. g) din Codul de procedură penală au corespondent în planul dreptului penal, cauzele care înlătură răspunderea penală.

Încheierea unui acord de mediere se diferențiază de împăcare prin faptul că poate interveni și numai în ceea ce privește latura penală a procesului penal, în timp ce împăcarea este condiționată atât de stingerea acțiunii penale, cât și de stingerea acțiunii civile, precum și de faptul că ea trebuie să fie totală și necondiționată.

De asemenea, încheierea unui acord de mediere este diferită și de cealaltă cauză care înlătură răspunderea penală, și anume retragerea plângerii prealabile, prin aceea că după realizarea acordului nu se mai poate formula plângere prealabilă chiar dacă termenul nu a expirat, spre deosebire de situația unei împăcări înainte de formularea unei plângeri penale prealabile.

În această situație, reglementarea distinctă a încheierii unui acord de mediere în cuprinsul art. 16 alin. (1) lit. g) din Codul de procedură penală evidențiază caracterul de cauză sui-generis care înlătură răspunderea penală, distinctă de împăcare.

2. În ceea ce privește cea de-a doua chestiune de drept supusă dezlegării se observă că, pornind de la natura distinctă a încheierii unui acord de mediere în condițiile legii, o asemenea procedură se poate desfășura în tot cursul procesului penal, nefiind condiționată de dispozițiile art. 159 alin. (3) din Codul penal, potrivit căroră împăcarea poate interveni doar până la citirea actului de sesizare.

Așa cum s-a arătat anterior, potrivit dispozițiilor art. 69 alin. (1) din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, procedura de mediere se poate desfășura chiar înaintea începerii procesului penal, ceea ce o distinge de împăcare și retragerea plângerii prealabile. De asemenea, în conformitate cu dispozițiile art. 70 alin. (1) din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, în cazul în care medierea cu privire la latura penală a cauzei se desfășoară după începerea procesului penal, urmărirea penală sau, după caz, judecata se poate suspenda, în temeiul prezentării de către părți a contractului de mediere.

În ceea ce privește termenul până la care medierea poate interveni cu privire la latura penală a cauzei, cum textul nu face nicio distincție cu privire la vreun anumit stadiu al judecării, rezultă că acordul de mediere poate fi încheiat

oricând în cursul acesteia, până la rămânerea definitivă a hotărârii.

Pe de altă parte, dispozițiile art. 367 alin. (3) din Codul de procedură penală prevăd că suspendarea judecării se dispune și pe perioada desfășurării procedurii de mediere, potrivit legii, fără a limita momentul până la care instanța poate proceda în acest sens. Ca atare, oricând în cursul judecării, instanța poate suspenda cauza în vederea desfășurării procedurii reglementate de dispozițiile Legii nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator.

Mai mult, textul de lege sus-menționat, care reglementează suspendarea judecării, este inclus în cap. I "Dispoziții generale" al titlului III "Judecata" din partea specială a Codului de procedură penală, ceea ce face ca dispozițiile sale să fie aplicabile atât în tot cursul judecării în primă instanță, cât și în tot cursul judecării în apel, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale.

În concluzie, încheierea unui acord de mediere în condițiile Legii nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator poate interveni în tot cursul procesului penal, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale, și nu numai până la citirea actului de sesizare, așa cum prevăd dispozițiile art. 159 alin. (3) din Codul penal în materia împăcării.

Pentru considerentele expuse, ÎCCJ – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a considerat că se impune admiterea sesizării, pronunțând următoarea soluție:

“Admite sesizarea formulată de Curtea de Apel București – Secția I penală în [Dosarul nr. 9.018/4/2014](#) (număr în format vechi 3.969/2014), în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea în principiu a următoarelor chestiuni de drept: ”1. dacă dispozițiile art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator se interpretează în sensul că medierea este o cauză sui-generis de înlăturare a răspunderii penale sau este o modalitate a împăcării ca și cauză de înlăturare a răspunderii penale reglementată de dispozițiile art. 159 din Codul penal; 2. dacă medierea poate interveni numai până la citirea actului de sesizare potrivit dispozițiilor art. 159 alin. (3) din Codul penal sau poate interveni în tot cursul procesului penal” și stabilește că:

1. în aplicarea dispozițiilor art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, încheierea unui acord de mediere constituie o cauză sui-generis care înlătură răspunderea penală, distinctă de împăcare;

2. încheierea unui acord de mediere în condițiile Legii nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator poate interveni în tot cursul procesului penal, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale”.

:: sursa: www.scj.ro

Andrei Pap